

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΙΑ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ

Βαγγέλης Κυριακάκης

Κοινωνικός Λειτουργός

Πολιτικός Επιστήμονας

Οι μεγάλες πόλεις σαν αστικά κοινωνικά συστήματα αντιμετωπίζουν πολλά αλληλένδετα και επιτακτικά προβλήματα, στα βασικά στοιχεία του περιβάλλοντος (φυσικό - κοινωνικό) - προβλήματα που παρουσιάζονται με διαφορετικές μορφές.

Η γρήγορη, ασύμμετρη και απρογραμμάτιστη πληθυσμιακή μετακίνηση στις αστικές περιοχές, η αύξηση του αστικού πληθυσμού και οι τεχνολογικές εξελίξεις της σύγχρονης κοινωνίας άλλαξαν ριζικά τη ζωή των πόλεων και έκαναν τη ζωή των ανθρώπων σ' αυτές πιο δύσκολη. Η αδυναμία τους μάλιστα να προσαρμόσουν έγκαιρα τη δομή και τις λειτουργίες τους στην καινούρια κατάσταση - παρά τις πιέσεις που δέχονται - κάνουν το πρόβλημα οξύτερο και επιτακτικό.

Τα προβλήματα του αστικού περιβάλλοντος και της ζωής στις πόλεις μέρα με τη μέρα γίνονται επικίνδυνα για τη σύγχρονη κοινωνία. Η κλασική πια έρευνα των Φάρις και Ντάνχαμ (1939) πάνω στην οικολογία της σχιζοφρένειας και των άλλων ψυχώσεων στις μεγαλουπόλεις έδειξε πως η ψύχωση αποτελεί έναν από τους δείκτες κοινωνικής αποδιοργάνωσης, εξίσου σημαντικό και ευαίσθητο με τη νεανική «εγκληματικότητα», τη γενική εγκληματικότητα, την πορνεία και τη διάδοση των ναρκωτικών. Ο Ντυρκέμ (1897) είχε δείξει με παρόμοια έννοια στη μελέτη του για την αυτοκτονία, πως ο αριθμός των αυτοκτονιών αποτελεί δείκτη της αποσύνδεσης μιας κοινωνίας ή τουλάχιστον των τάσεων αποσύνδεσής της. Πρέπει ακόμη να τονίσουμε την αδρανοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού με τη στροφή στον καταναλωτισμό, το εύκολο κέρδος, την έλλειψη αξιών.

Η άποψη πως οι πόλεις περνούν κρίση δεν είναι καινούρια. Όμως η διαπίστωση πως οι επεμβάσεις στο φυσικό χώρο δεν λύνουν τα προβλήματα όταν στερούνται *κοινωνικής υποδομής* και δεν κατευθύνονται απ' τις αρχές μιας κοινωνικής πολιτικής, είναι καινούρια και αληθινή.

Μια προσπάθεια ερμηνευτικής αντίληψης της κρίσης των σημερινών πόλεων θα χρειάζονταν τόμους ολόκληρους για να περιγραφεί. Μπορεί σχετικά εύκολα όμως κανείς να επισημάνει μερικές από τις αιτίες των προβλημάτων.

1. Την πληθυσμιακή κρίση που είναι αποτέλεσμα της γρήγορης πληθυσμιακής αύξησης των πόλεων, χωρίς να υπάρχει υποδομή υποδοχής.
2. Την Οικονομική Κρίση. Αποτέλεσμα της μετακίνησης προς τα προάστια των ευπόρων και κατά συνέπεια την αδυναμία της πόλης να εισπράξει φόρους, από άτομα που

ενώ δεν μένουν μέσα στην πόλη χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της (π.χ. καθαριότητα, αποχέτευση, πράσινο κ.λπ.).

3. Την Κοινωνική Κρίση. Οι πόλεις έχουν υψηλούς δείκτες κοινωνικής παθολογίας (εγκληματικότητα, αλκοολισμός, ναρκωτικά, πορνεία) και προσελκύουν κύρια πληθυσμιακές ομάδες με χαμηλά εισοδήματα. Έτσι συχνά οι χαμηλού εισοδήματος ομάδες απομονώνονται σε δύλακες της πόλης και περιθωριοποιούνται, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα στην κοινωνική αφομοίωσή τους.
4. Την κρίση των Κοινωνικών Θεσμών. Η οικογένεια, η απασχόληση και γενικά το παραδοσιακό σύστημα αξιών δεν συμβαδίζει με τις απαιτήσεις του σήμερα, οξύνοντας έτσι μερικά αστικά κοινωνικά προβλήματα, όπως την απομόνωση του ατόμου και την αποξένωση των ανθρώπινων σχέσεων που οδηγούν στην μοναξιά.

Για να δημιουργηθεί μια ικανοποιητική συναισθηματική ζωή και μια λογική ψυχική ισοροπία για τον αυριανό πολιτισμό, πρέπει να αποδεχτούμε πως υπάρχουν τρεις βασικές ανάγκες σε κάθε άτομο.

Οι ανάγκες για κοινοτική ζωή, για ύπαρξη δομής (οργάνωσης) και σημασίας (αξιών).

Κατανοώντας κανείς με ποιό τρόπο δυναμιτίζει η σύγχρονη κοινωνία αυτές τις ανάγκες, ίσως μπορέσει να δέσει τις βάσεις ενός υγιέστερου ψυχολογικού κοινωνικού περιβάλλοντος για μας και για τα παιδιά μας στο μέλλον.

Κάθε κοινωνία πρέπει να παράγει ένα αίσθημα κοινοτικής ζωής. Η κοινότητα εξουδετερώνει τη μοναξιά. Προσφέρει στους ανθρώπους ένα ζωτικό αναγκαίο αίσθημα πως κάπου ανήκουν. Ωστόσο σήμερα οι δεσμοί πάνω στους οποίους βασίζεται η κοινότητα καταρρέουν στις περισσότερες τεχνολογικές κοινωνίες. Το αποτέλεσμα είναι μια πραγματική επιδημία μοναξιάς.

Έτσι ελάχιστοι σήμερα έχουν την αίσθηση πως ανήκουν σε κάτι μεγαλύτερο και καλύτερο από τον εαυτό τους. Το ζεστό αίσθημα της συναδελφικότητας προβάλλει αυτόματα μόνο σε περιπτώσεις κρίσεων, καταστροφών ή μαζικών αναταραχών. Οι μεγάλες φοιτητικές απεργίες της δεκαετίας του '60, οι αντιπυρηνικές διαδηλώσεις σήμερα επιτυγχάνουν μια αναλαμπή του κοινοτικού συναισθήματος αλλά η παροδικότητά του δείχνει πως η κοινότητα χαροπαλεύει.

Ένα στοιχείο της επιδημίας της μοναξιάς βρίσκεται στο ανερχόμενο επίπεδο της κοινωνικής διαφοροποίησης. Απομαζικοποιώντας την κοινωνία, υπερτονίζοντας τις διαφορές αντί για τις ομοιότητες, βοηθάμε τους ανθρώπους να εξατομικεύονται.

Η διάλυση της «μαζικής κοινωνίας» ενώ προσφέρει την υπόσχεση μιας ακόμη μεγαλύτερης ολοκλήρωσης του ατόμου προς το παρόν τουλάχιστον προκαλεί τον πόνο της μοναξιάς.

Σε περασμένες εποχές, σε λιγότερο προηγμένες κοινωνίες και κύρια στις «στατικές» λεγόμενες κοινωνίες, οι προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες για κάλυψη διάφορων αναγκών και για λύση ατομικών και κοινωνικών προβλημάτων, ήταν υπόθεση της εκτεταμένης οικογένειας και της κοινότητας. Στη σύγχρονη εποχή και κύρια στο δυτικό κόσμο με τη βιομηχανοποίηση και την αστικοποίηση οι κοινωνίες έγιναν πολύπλοκες και το κράτος αναλαμβάνει όλο και περισσότερο αυτόν το ρόλο. Σήμερα λοιπόν χαρακτηριστικό φαινόμενο της κοινωνικής ζωής κάθε προηγμένης χώρας είναι η ύπαρξη ενός εκτεταμένου και πολυσχιδούς πλέγματος κοινωνικών υπηρεσιών.

Στόχοι των προγραμμάτων των κοινωνικών υπηρεσιών είναι να καλύψουν ανθρώπινες ανάγκες, να προωθήσουν την κοινωνική ευημερία, να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, να δώσουν λύσεις σε ατομικά και κοινωνικά προβλήματα, να συμβάλλουν στην πρόληψη της ατομικής και κοινωνικής παθολογίας.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες αποτελούν έκφραση κοινωνικής αλληλεγγύης που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση του ανθρώπου είτε σαν άτομο, είτε σαν ομάδα. Τα προγράμματα κοινωνικών υπηρεσιών δηλώνουν την ταυτόχρονη ανθρώπινη ανάγκη για συναδελφικότητα, συνεργασία, δοτικότητα, αγάπη για το συνάνθρωπο και αποτελούν απάντηση στη μακράιωνη ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική ασφάλεια και κοινωνική δικαιοσύνη.

Η μονιμότητα της παρουσίας κοινωνικών υπηρεσιών στην κοινωνική ζωή και η σπουδαιότητα της λειτουργίας που επιτελούν μέσα στην κοινωνική δομή επιτρέπουν να τις θεωρούμε ένα βασικό δεσμό. Μοιάζει πια ξεπερασμένη η αντίληψη ότι οι κοινωνικές υπηρεσίες είναι αναγκαίες για περιόδους κοινωνικής έντασης ή ότι είναι αναγκαίες περιστασιακά μέχρις ότου οι λοιποί κοινωνικοί δεσμοί - οικογένεια, θρησκεία, οικονομικό σύστημα - αρχίσουν να ξαναλειτουργούν κανονικά.

Στόχος μας σήμερα είναι να προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε ένα τέτοιο υπόβαθρο που να προωδεί την ανάπτυξη ατόμων και κοινωνικών ομάδων προς δημοκρατικές ανθρώπινες σχέσεις αλλά και σε οργανωτικά σχήματα χρησιμοποίησης του περιβάλλοντος.

Επιδίωξη μας είναι η δεμελίωση στο άτομο και στο κοινωνικό σύνολο των δικαιωμάτων τους να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους, να απολαμβάνουν ισόνομες βιοτικές συνθήκες και να συμμετέχουν στις αποφάσεις της κοινότητας που τους αφορούν.

Σήμερα που η Τ.Α. καλείται να παίζει έναν πρωταρχικό ρόλο στη διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής, είναι ανάγκη να επεκτείνει το ρόλο της πέρα από την παροχή απλών «τεχνικών υπηρεσιών». Η Τ.Α. μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ένα σχολείο δημοκρατικής διαπαιδαγώγησης και λαϊκής συμμετοχής. Μ' αυτά τα δεδομένα είναι ανάγκη η δημιουργία σε κάθε δήμο κέντρων κοινωνικών υπηρεσιών, που θα αποτελέσουν μια καινοτομία στο χώρο άσκησης της κοινωνικής πολιτικής.

Η επιτακτική ανάγκη της πλατύτερης δραστηριοποίησης και ανάπτυξης της περιφέρειας, των δήμων και κοινοτήτων, και η ευαισθητοποίησή τους στις κοινωνικές ανάγκες που αντιμετωπίζει ο μέσος άνθρωπος του χωριού και της πόλης αποτελούν παράγοντες αποφασιστικούς για την υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου.

Είναι υπόθεση κοινωνικής και πολιτικής αναγκαιότητας αλλά και δικαιώματος του πληθυσμού ενός γεωγραφικού χώρου να ξέρει, να καθορίζει και να αντιμετωπίζει συνολικά τα προβλήματα που τον απασχολούν.

Σκοποί - Στόχοι

Η δημιουργία κοινωνικής υπηρεσίας στους δήμους έχει σαν σκοπούς - στόχους:

- 1) την οργάνωση και αποκέντρωση των δικτύων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.
- 2) τον συγχρονισμό των υπηρεσιών υγείας, και πρόνοιας στο τοπικό επίπεδο.
- 3) την αποφυγή επικάλυψης των κοινωνικών υπηρεσιών στον ίδιο δήμο.

- 4) την επισήμανση κοινωνικών αναγκών και τον σχεδιασμό προγραμμάτων για την κάλυψή τους στο τοπικό επίπεδο.
- 5) την αξιολόγηση της λειτουργίας των δικτύων παροχής υπηρεσιών καθώς και την παρακολούθησή τους και
- 6) την πληροφόρηση του κοινού για τις υπάρχουσες κοινωνικές παροχές.
- 7) την συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων φορέων στον σχεδιασμό και στην εποπτεία των υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας.

Αρχές

Οι αρχές στις οποίες βασίζεται η κοινοτική κοινωνική εργασία και η δραστηριοποίηση της κοινότητας με τη δημιουργία ΚΚΥ είναι οι παρακάτω:

- 1) Έμφαση στις δυνατότητες και ικανότητες της κοινότητας και όχι στις αδυναμίες της,
- 2) Έμφαση στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια πρόληψη και όχι στην καταστολή κοινωνικής και ατομικής παθολογίας,
- 3) Παρέμβαση βασισμένη στην οικολογία μιας συγκεκριμένης περιοχής και στην ιδιαιτερότητα των αναγκών του πληθυσμού της.
- 4) Ο έλεγχος των προγραμμάτων και οι αποφάσεις σχετικά με αυτά λαμβάνονται από κοινού από τους ειδικούς και την κοινότητα.
- 5) Χρησιμοποίηση ανθρώπινου δυναμικού που περιλαμβάνει ειδικευμένους επαγγελματίες, εθελοντές αλλά και τα ίδια τα «προβληματικά» μέλη της κοινότητας.
- 6) Έμφαση στην παροχή υπηρεσιών σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό κατοίκων,
- 7) Έμφαση στη βοήθεια πληθυσμιακών ομάδων υψηλού κινδύνου (π.χ. φτωχοί, νέοι, γέροντες, μειονότητες).

Οργάνωση προγραμμάτων

Προγράμματα που καλύπτουν ένα φάσμα αναγκών που κατά τεκμήριο και με τα σημαντικά δεδομένα γίνονται περισσότερο αισθητές είναι τα ακόλουθα.

- 1) Πρόγραμμα Οργάνωσης Κοινότητας
- 2) Συμβουλευτικό Κέντρο Οικογένειας
- 3) Κέντρο Νεότητας
- 4) Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ)
- 5) Κέντρο Προληπτικής Οικογενειακής Εκπαίδευσης

Σε δεύτερη φάση μπορούν να λειτουργήσουν και τα εξής τμήματα:

- 1) Υπηρεσία Επείγοντων Περιστατικών (SOS)
- 2) Υπηρεσία Αποκατάστασης

Η παροχή των υπηρεσιών αυτών είναι προφανές ότι πρέπει να γίνεται από μια κεντρική Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου που θα στελεχώνεται από Κοινωνικούς Λειτουργούς και άλλους ειδικούς επιστήμονες.

Αν θέλουμε πραγματικά μια κοινωνική αλλαγή για να γίνει πράξη η ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης, πρέπει να εργαστούμε στην κατεύθυνση της αλλαγής του οργανωτικού προτύπου, στο μέγεθος αλλά και στη σύνδεση των δυνάμεων του κοινωνικού συστήματος.

Έτσι η έννοια της Κοινωνικής Αλλαγής δεν θα ερμηνευθεί σαν ένα ανεξάρτητο ποσοτικό μέγεθος αλλά θα θεωρείται σαν ένα κοινωνικό φαινόμενο που εξετάζεται όχι απομονωμένα από το Κοινωνικό, Πολιτισμικό, Οικονομικό, Οικολογικό, Πολιτικό σύστημα.

Οι αλληλεπιδράσεις και οι συνδεσμολογικές αναδράσεις των κοινωνικών φαινομένων πρέπει να διερευνώνται με μια ολική προσέγγιση.

Το Μέλλον της Κοινωνικής Πολιτικής, της Πολιτικής Υγείας και Πρόνοιας, προσδιορίζεται αναμφίβολα από τη σύνδεση δυο βασικών παραγόντων: των πολιτικών επιλογών της κεντρικής εξουσίας σ' αυτόν τον τομέα και της ανάπτυξης, αξιοποίησης και βελτίωσης των πολιτικών αυτών επιλογών από το φυσικό τους φορέα, την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί στον τομέα αυτό μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές Υπηρεσίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

GOTTMAN J, Megalopolis Cambridge press, 1966

HIGHEE E, "A question of priorities" New York, 1970, William Marrow

POLSBY NW " The Sociology of Community Power". A reassessment" in social forces

Δ. ΙΑΤΡΙΔΗΣ, «Κοινωνικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη»

ΚΑΛΟΥΤΣΗ Α, ΕΚΛΟΓΗ, «Σύγχρονα προγράμματα Κοινωνικών Υπηρεσιών Αναφορά στον Ελληνικό Χώρο», Αρ 58, 1982

ΥΦΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Γ, «Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικές Αλλαγές»
